

testesült meg eklatánsan a protestáns ellenzékiességben a Kálvin-centrikusság.

A kötet szerkesztői láthatólag nagyon széles spektrumon jelenítették meg a magyar reformáció európai kötődéseinek történeti szálait. Kijelenthetjük, hogy ez a Kálvin-évhez kapcsolt német kötet jelentős mérföldkő a hazai tudományosság és eszmetörténet önfelmutatásában. Hozzá-

A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I. (Historia Facultatis Iuridicae III.)

Szerk: P. Szabó Béla (Madai Sándor és Megyaszi Georgina közreműködésével) Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Debrecen, 2006. 270 lap

Egyetemünk történetének feltárása sok évtizeden át elhanyagolt szelete volt a tudományos kutatómunkának. A kevés számú, gyakran felületes publikációk vajmi keveset adtak abból a hatalmas tudásanyagból és szellemi tőkéből, amely a Debreceni (1921-től Tisza István) Tudományegyetem első évtizedeit jellemezte, egészen a második világháborúig, illetve az 1949-es nagy átalakításokig.

Szerencsére az utóbbi években egyre másra jelennek meg cikkek, tanulmányok, sőt kötetek, amelyek az egyetem múltját tárják fel, a fehér foltok számát csökkentik. Ebben a hősi munkában a Jog- és Államtudományi Kar is jelentősen kiveszi a részét, már három kötet jelent meg a kar 1949-es felfüggesztése (tkp. megszüntetése) előtti időkről, a professzorok és a magántanárok életét és munkásságát feldolgozva.

Elsőként 2002-ben a jogász rektorok tevékenységét mutatták be, hiszen akkori szokás szerint minden évben más kar adta a rektort és mivel sokáig négy kar (teológia, jog, orvosi, bölcsész) volt, így

járulhat ahhoz, hogy négy évszázadnyi magyar történelem értelmezései és nemzeti illetve felekezeti reprezentációi megfelelő formában kerüljenek a nyugati szakmai világ elé, és végre az általunk is rajzolt magyarság-kép része lehessen az európai közösségi identitásnak.

Csorba Dávid

négyévente esett a jogi karra a rektorállás tiszte.

A 2004-ben megjelent második kötetben elkezdődött a rektorsághoz nem jutott jogászprofesszorok és a professzorok mellett működő magántanárok (habilitációs eljárás révén egyetemi előadási jogot elnyert szakemberek) életének és munkásságának feldolgozása.

Mindezen munka folytatódik a 2006-ban kiadásra került harmadik kötetben is és reméljük, hogy a várható negyedik kötettel teljes lesz a sorozat, minden professzor és magántanár, aki a jogi kar első harmincöt éve alatt itt oktatott, részletes bemutatásra kerül majd.

A harmadik kötetben megjelent életrajzok-tanulmányok szerzői is (miként az első kettőben) a Jog- és Államtudományi Kar különböző rendű-rangú munkatársai, álljon itt a nevük: Balogh Judit, Csűrös Gabriella, Elek Balázs, Károlyi Géza, Molnár Judit, Nádházy Zsolt, Nagy Emília, Szabó Szilárd, Varga Norbert.

E kötet a következő tanároknak állít emléket:

Jászi Viktor: a híres politikus, Jászi Oszkár testvére ígéretes tehetség, már korán a magyar közjog elismert szakembere volt és a megalakuló Debreceni Tudományegyetem első közjog professzorja. Felívelő karrierének váratlan 1915-ös halála vetett véget.

Kovács Gábor: a közgazdaságtan és pénzügytan első professzora egyetemünkön, 1918-ban a régebbi, rangosabb kolozsvári egyetemre került át.

Gerőcz Kálmán: a sárospataki ref. jogakadémia tanára, 1917-ben a debreceni jogi karon anyagi büntetőjogból magántanár lett, de ezt később megvonták tőle. Többször pályázott egyetemi professzori katedrára, sikertelenül.

Nizsalovszky Endre: talán a 20. század egyik legnagyobb magánjogásza Nagyváradon és Debrecenben tanult, az itteni jog kar egyik sajtó nevelőjének tekinthető, aki pár évi debreceni professzorsága után (kereskedelmi és váltójogot oktatott) Budapesten folytatta jelentős munkásságát.

Ullein-Reviczky Antal: a náciellenességéről ismert, sikeres diplomata (1943-44-ben stockholmi nagykövet) Debrecenben tanult, így lett itt magántanár, bár külügyi szolgálata miatt órákat csak ritkán tarthatott.

Mudrák József: Volt egyszer egy filmsztár. Szilassy László élete

Gödöllő-Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2009. 192 lap

Mudrák József könyve nem csak egy méltatlanul feledésre ítélt magyar színésznek állít emléket, hanem a két világháború közötti évek hazai színházi- és filmművészetéről is szól.

Szilassy 1908-ban Nyírcsászárban született sokgyermekes tanítói családban.

Szádeczky-Kardoss Tibor: a neves tudós dinasztiaiból származó fiatal professzor a közgazdaságtan és pénzügytan tanára volt. 1945 után "személyi hajsza" folyt ellene részint volt államtitkár apósa, részint az általa kiadott, sokszorosított jegyzet körüli visszasságok miatt.

Sárffy Andor: az Igazságügyminisztérium tisztviselőjeként polgári nem peres eljárásokat oktatott Debrecenben magántanárként.

Zachár Gyula: minisztériumi és bírósági szolgálat után nyugdíjazásáig a magyar és osztrák magánjog professzora Debrecenben.

Wünscher Frigyes: a szövetkezet politika sikeres és elismert szakembere, a Horthy-korszak egyik gazdasági csúcsvezetője és Debrecenben magántanár volt. 1945-ös börtönbeli halála máig tisztázatlan.

Kilenc különböző szakember, kilenc változatos életpálya, amelyeket debreceni jogtanárságuk köt össze. Bár eltérő mennyiségű adat maradt fenn róluk, eltérő a jelentőségük – így életrajzuk összeállítása is eltérő színvonalú lehetett csak – mégis egyetemünk tudományos presztízsét emelték és emelik ma is, megemlékezni róluk a késői utódok szent kötelessége.

Mudrák József

Eredeti nevén Szabó László, szülei kívánságára jogi tanulmányokat folytatott, amikor egy váratlan élethelyzet a színház felé kormányozta életét. Vándor színtársulatoknál kezdte a pályát, s néhány sikeres évad után Horváth Árpád szerződtette a debreceni Csokonai Szín-

házhoz. 1936 októberétől 1937 júniusáig volt a debreceni színtársulat bonvivánja. Több, mint száz előadáson lépett fel, olykor prózai szerepekben is.

Sokoldalú tehetségét jelzi, hogy a tervezett, de meg nem valósult Rómeó és Júlia előadásnak férfi főszerepét neki szánta Horváth Árpád. Daliás megjelenésével, ének- és mozgáskultúrájával, gyors szereptanulásával, általános intelligenciájával nemcsak a közönség tetszését nyerte el, de a színházi szakemberek érdeklődését is. Egy debreceni évad után Bárdos Artúr Budapestre szerződtette. Játszott a Művész, a Belvárosi, a Magyar és az Andrássy Színházban, majd a Vígszínházban és a Fővárosi Operettszínházban. Mintegy huszonöt darabban kapott jelentős szerepet, játékát a színi kritikusok elismerése kísérte.

Mudrák gyakran idézi az egykorú színházi lapokat, amelyekből kiderül, hogy Szilassy alakítása gyatra darabokat is sikerre vitt. Nemcsak klasszikus művek előadásában volt része, de ebben a sorsban osztozott sok nagyra hivatott pályatársa: Gombaszögi Ella, Makay Margit, Somlay Artúr, Muráti Lili, Ajtay Andor, Rózsashegyi Kálmán is.

Első filmszerepét 1938 nyarán kapta, s bár az első vele készített filmek nem voltak különösebben sikeresek, a filmszakma mégis felfigyelt rá és egyre többet foglalkoztatták. 1938-tól 1944-ig negyven filmben játszott, többnyire főszerepet. Színészi kvalitásairól a fennmaradt kópiák alapján az utókor is fogalmat alkothat. Időnként látható néhány filmje, mint a „Karosszék”, a „Bercsényi huszárok”, a „Hét szilvafa”, a „Gyurkovicsfiúk”.

Színháznak, filmnek egyaránt sikert hozott szerepeltetése, hovatovább jómódú, irigylet művésszé vált. Jávor Pál mellett a legtöbbször foglalkoztatott férfi színész lett, partnerei a színész-társasá-

dalom kiválóságai: Fedák Sári, Turay Ida, Simor Erzsébet, Tolnay Klári, Szörényi Éva, Mezey Mária, Szelezky Zita, Karády Katalin, Tímár József, Páger Antal, Greguss Zoltán, Somlay Artúr, Mály Gerő, Rajnay Gábor voltak.

A színházi és filmgyári munka kettős terhe alól 1942-ben sikerült megszabadulnia. Ezt követően színházban csak vendégjátékot vállalt, idejét a filmezés kötötte le. Nagyon sokat dolgozott, talán ennek a túlfeszített munkának esett áldozatul első házassága. A szériában gyártott filmek sikerét általában felülmúlta Szilassy alakításainak sikere. A filmstárrá avanszált művész belefáradt a filmezésbe, ezért jelentett számára különösen nagy örömet, hogy 1944 nyarán a Nemzeti Színház szerződtette, de színházi karrierje kiteljesedését a háborús események megátolták. Behívót kapott, előbb orosz, majd amerikai hadifogságba esett, ahonnan szabadulva 1946-ban Brazíliába hajózott második feleségével, de kilátástalan helyzetük miatt ez a házassága is felbomlott. Hazajövetelre nem gondolhatott, mert időközben koholt vádak alapján – egy vele azonos nevű, háborús bűnökkel terhelt katonatiszttel való összetévesztése miatt – eljárást indítottak ellene. Szinte érthetetlen módon a baloldali sajtó elképesztő rémtettekkel rágalmozta a nemrég még oly népszerű művészt. Itthon évtizedeken át ennek a lejárató műveletnek a bélyege árnyékolta Szilassy László nevét.

Emigrációban, 1950-től a külföldre települt jeles magyar színészek által alapított Dél-amerikai Magyar Színjátszó Társaság tagjaként sok igényes előadás részese lehetett. Az 1950-es évek második felében színházi kötődése meglazult, polgári foglalkozásba kezdett, családot alapított. Korábbi művészi és hazafias tevékenysége elismeréseként az amerikai magyarok többféle magas kitüntetését

kapta meg. 1972-ben Sao Paulóban hunyt el.

Mudrák József nagy érdeme, hogy a huszadik század jeles színész egyéniségének nemcsak művészi pályáját elevenítette fel, hanem sorsának valós történetét is feltárta. Munkájához egykorú színházi- és filmújságokat és nagy könyvészeti apparátust használt, megkereste a művész családját, még élő kollégáit és az ő emlékezéseiket is beépítette könyvébe. A kiadvány értékét nagyban növeli a sok, ma már újdonságszámba menő illusztráció, amelyek nemcsak Szilassyról, hanem

korának színházi és filmművészetéről is vizuális élményt nyújtanak. Talán a régi (jó vagy kevéssé sikerült) színdarabok, filmek szűzségét lett volna érdemes rövidebbre fogni. Filológiai igényességre vall a gazdag jegyzet apparátus és a művész pályájának, szerepeinek táblázatokon való nyomon követése.

Mudrák József könyvével – az Attaktor Kiadó jóvoltából – hiánypótló életrajzzal gazdagodott a magyar színház- és filmtörténeti irodalom.

Korompai Gáborné

Kozma Tamás – Rébay Magdolna (szerk.): A bolognai folyamat Közép-Európában.

Új Mandátum Könyvkiadó, 2008. 368 lap

A Kozma Tamás és Rébay Magdolna által szerkesztett, 2008 végén megjelent tanulmánykötet napjaink egyik nemzetközileg is fontos témájáról, az un. bolognai folyamatról szól. A felsőoktatási reformfolyamatot a magyar nyelvű szakirodalomban alig alkalmazott szemlélet mentén, regionális összefüggésekben vizsgálja.

A szerkesztők két érveléssel indokolják, hogy miért kerülhet egy régió a bolognai folyamat vizsgálatok középpontjába. Az első Közép-Európa országainak közösen megélt történelmével kapcsolatos: a kötetben a bolognai folyamat megvalósulása szempontjából bemutatott közép-európai országokban (leszámítva Ausztriát) egyszerre zajlott és zajlik a rendszerváltás, és ennek részeként tekintenek a felsőoktatási rendszer átalakulására. Másrészt az teszi indokolttá a Közép-Európára összpontosító szemléletet, hogy az itt meghonosított humboldti egyetemi modellben más tanulságokkal jár a folyamat vizsgálata,

mint az egyéb felsőoktatási modellek (angolszász, francia, skandináv) szerint kialakuló felsőoktatási rendszerekben.

A tanulmánykötet első részében (*Megközelítések*) a szerzők a kutatási kérdéseket fogalmazzák meg és állást foglalnak módszertani kérdésekben. Kozma Tamás és Ruth Keeling tanulmányai a társadalomtudós és a társadalomkutató megfelelő hozzáállásának szükségességét hangsúlyozzák ahhoz, hogy érvényes kérdések legyenek feltehetőek a folyamat vizsgálatában. A kutató dilemmáját az okozza, hogy maga is a felsőoktatásban tanít vagy kutat, érintett a bolognai folyamatban, így nehéz a távolságtartást megteremteni. Másrészt nehéz behatárolni a kutatás tárgyát: a bolognai folyamatot politikai cselekvésként értelmezve feltűnő, hogy az nem egységes, prioritásai folyamatosan változnak, számos szakértői csoport, dokumentumok, elemzések tömege veszi körül.

Kozma Tamás szerint a társadalomtudós közelítésében kulcskérdés a puffer